

POTREBY SENIOROV V KONTEXTE ĎALŠIEHO VZDELÁVANIA

ŠIRKA Ján, SR

Resumé

Proces starnutia je charakteristický komplexnými biologicko - fyziologickými, kultúrno - sociologickými zmenami. Je mimoriadne zložitý, individuálny a ovplyvňovaný celým radom faktorov. Prežívanie tohto obdobia je v dôsledkov týchto zmien individuálne. Preto sa vo svojej práci na univerzite tretieho veku snažíme prostredníctvom vzdelávacích programov týmto zmenám porozumieť, prispôbovať potrebám študentov - seniorov a tým meniť negatívne stereotypy, čo prispieva k zvyšovaniu kvality ich života.

Kľúčové slová: potreby seniorov, univerzita tretieho veku, vzdelávanie seniorov, technická gramotnosť, kvalita života

NEEDS OF SENIORS IN THE CONTEXT OF CONTINUING EDUCATION

Abstract

The aging process is characterized by the complex biological and physiological, cultural and sociological changes. It is very complex, individual and influenced by whole set of factors. Experiencing this period of life is therefore individual in accordance with the results of these changes. Therefore, in our work at the University of Third Age we try to understand these changes through the educational programs, we try to adapt to the needs of students - seniors and thereby change the negative stereotypes which contributes to the quality improvement of their life.

Key words: needs of seniors, University of Third Age, education of seniors, technical literacy, quality of life

Úvod

Kvalita života seniorov je determinovaná rôznymi faktormi a potrebami. K hlavným z nich patrí fyzické zdravie, finančné zabezpečenie, miera nezávislosti, psychické fungovanie a adaptácia a zvládanie zmenených podmienok života. Nie je jednoduché vyrovnať sa s novými okolnosťami a sťažienými životnými podmienkami. Jednou z možností, ako aspoň čiastočne ovplyvniť kvalitu života seniorov je poskytnúť im v systéme celoživotného vzdelávania priestor k aktívnemu životnému štýlu prostredníctvom vzdelávacích programov.

Pravdepodobne najznámejšou teóriou ľudských hodnôt je psychologická motivačná teória Abrahama Maslowa. Maslow (1943) hovorí, že teória motivácie by sa mala zamerať predovšetkým na ciele a nie na prostriedky vedúce k dosiahnutiu potrieb. Podľa spomínaného autora, psychológa Maslowa definujeme tieto základné potreby:

1. fyziologické potreby (jedlo, teplo, spánok)
2. potreba bezpečia, vzájomnej lásky, spolupatričnosti
3. potreba uznania (slobody, sily, rešpektu zo strany iných, uznanie, pozornosť)
4. potreba seberealizácie (potreba naplniť svoje schopnosti a byť lepším, akým len človek môže byť)
5. kognitívne potreby (vedieť, poznať, pochopiť) (Maslow 1943)

Ďalším vzdelávaním je možné u seniorov naplniť jednak vzdelávacie (kognitívne), spoločenské potreby, ale aj potreby seberealizácie a tvorby.

Kognitívnymi potrebami rozumieme potrebu získavania informácií týkajúcich sa pochopenia života v stále sa meniacom svete, na základe ktorých seniori môžu uvedomelejšie ovplyvňovať a riadiť svoj vlastný život, rozširovať svoje vedomosti, získavať novú inšpiráciu a tvorivosť. Získavaním nových odborných informácií z rôznych vedných alebo umeleckých oblastí, môžu seniori ďalej rozvíjať svoje všeobecné vzdelanie a záujmové aktivity. Zároveň sa stávajú vyrovnanjšími a spokojnejšími. Naplňajú aj svoje spoločenské potreby rozširovaním sociálnych kontaktov v zmysle eliminácie prípadnej sociálnej izolovanosti. *Keď ľudia uvažujú o kvalite života, často majú na mysli sociálne vzťahy a putá k iným ľuďom* (Waltz, 1986).

Obidve tieto oblasti však predstavujú veľmi široké spektrum potrieb, v závislosti od pohlavia, rodinnej situácie, predchádzajúcej a aktuálnej životnej úrovne, vzdelanostnej úrovne, socioprofesionálneho statusu, oblastí záujmov atď.

1. Univerzity tretieho veku na Slovensku

Významnou súčasťou transformácie spoločnosti na informačnú a následne vedomostnú spoločnosť je rozširovanie možností celoživotného vzdelávania jednotlivcov v produktívnom veku, ale patrí sem aj vytváranie možností ďalšieho vzdelávania pre seniorov. Univerzity tretieho veku na celom svete ponúkajú množstvo študijných programov, prednášok a seminárov obsahovo príbuzných so študijnými odbormi materských univerzít v denných formách štúdia. Tento trend pozorujeme aj na slovenských vysokých školách a univerzitách. Študenti - seniori majú možnosť v rámci svojho ďalšieho vzdelávania sa na univerzitách tretieho veku dozvedieť sa o psychológii tretieho veku, dostať odpovede na otázky týkajúce sa zdravotných problémov, zdravej výživy alebo rôznych netradičných foriem medicíny (Pacovský, 1990). Majú tu však aj možnosť navštevovať prednášky o dejinách umenia, hudby, histórii sveta, ekonomických a právnických záležitostiach. Mnohí v rámci univerzít tretieho veku rozvíjajú svoje cudzojazyčné kompetencie. V školskom roku 2011/2012 na trinástich vysokoškolských pracoviskách a univerzitách Slovenska bolo ponúknutých seniorom 90 rôznych vzdelávacích aktivít. K nim treba ešte prirátat' rozširujúce vyššie úrovne vzdelávacích programov. Všetky tieto programy prispievajú k rozširovaniu obzoru, zvyšovaniu vedomostí, objasňovaniu neznámych skutočností, k poskytovaniu najnovších informácií z oblasti vedy a spoločenského diania a najmä k zlepšovaniu psychofyzickej kondície seniorov a tým aj k trvalému udržaniu, prípadne zvyšovaniu kvality ich života.

Univerzita Konštantína Filozofa (UKF) v Nitre patrí k vysokoškolským pracoviskám, ktoré majú v svojej ponuke vzdelávacích možností zaradenú aj Univerzitu tretieho veku (U3V). V školskom roku 2012/2013 bolo na Univerzite tretieho veku UKF v Nitre otvorených 17 študijných programov, ktoré navštevuje 629 študentov – seniorov. Z uvedeného počtu 17 študijných programov sa Katedra techniky a informačných technológií Pedagogickej fakulty UKF podieľa na zabezpečení 6 programov: Informačné technológie 1, Informačné technológie 2, Digitálna audio a videotechnika, Ľudové remeslá 1, Ľudové remeslá 2, Hrnčiarstvo.

2. Zameranie a etapy tvorby študijných programov

K hlavným líniam, na ktoré sa chceme pri sledovaní potrieb v procese vytvárania programov zamerať patrí:

- otázka motivácie seniorov k účasti na ďalšom vzdelávaní,
- otázka zamerania ďalšieho vzdelávania seniorov,

- otázka rozvíjania všeobecnej technickej gramotnosti seniorov ako súčasti zvyšovania kvality ich života v rámci súčasnej informačnej spoločnosti.

K nepriaznivým symptómom starnutia patrí strata hybnosti, znižovanie motorických schopností. Tieto obmedzenia so sebou prinášajú obmedzenie až neschopnosť vykonávať rôzne samoobslužné činnosti a vlastne závislosť od svojho okolia. Preto je dôležité zapájať seniorov do rôznych pohybových aktivít podporujúcich fyzickú kondíciu a záujmových manuálnych činností zameraných na precvičovanie a rozvoj motorických zručností. Podľa klasifikácie zaradíme tento druh edukácie do skupiny kultúrno-kultivačných aktivít (Čornaničová, 2000). V uvedenej skupine sú spojené klasické formy vzdelávania s formami a prostriedkami záujmovej činnosti, v ktorých sa nezabúda na praktický tréning či cvičenia a nácvik zručností. Preto sme do vzdelávania študentov - seniorov zaradili študijné programy podporujúce rozvoj technickej gramotnosti seniorov. Orientácia na technický odbor bola zvolená aj z dôvodu lepšej orientácie seniorov v technickom prostredí, ktoré ich obklopuje. Programy sú obsahovo zamerané na zlepšenie a rozvíjanie manuálnych zručností, ktoré sú dôležité aj z pohľadu bežných sebaobslužných činností seniorov, ale aj na stále viac dostupnejšie moderné informačné a komunikačné technológie.

Obrázok 1: Študijný program Hrnčiarstvo. (foto autor)

Záver

Vzdelávanie v treťom veku, potreby seniorov, edukácia seniorov, príprava na dôchodok, univerzity tretieho veku - to sú obsahovo veľmi široké terminologické spojenia. Edukácia v prospech sénia je výsostne spoločensky dôležitá súčasná téma. Vo vyspelých krajinách totiž dosiahol počet seniorov taký pomer v spoločnosti, že prestali byť okrajovou skupinou. Ich vzdelávanie môže byť príspevkom spoločnosti k širšej akceptácii modelov plnohodnotného životného štýlu v treťom veku, a tým i k pozitívnemu modelu plnohodnotného života človeka v každej vekovej etape. V dnešnej "učiacej sa spoločnosti" by malo byť súčasťou základných sociálnych programov týkajúcich sa staroby, i keď, samozrejme, nemôže nahrádzať žiaduce sociálne a ekonomické zabezpečenie (Reichrtová, 2000).

Vzdelanostná úroveň obyvateľstva ovplyvňuje vzťah človeka k životu a jeho postoje k spoločnosti. Zvyšovanie úrovne vzdelania a permanentné vzdelávanie pozitívne vplýva na vytváranie zdravého životného štýlu, kladných postojov k životu u ľudí každého veku. U

starších ľudí ide o smerovanie k správne postojom k starnutiu a zabezpečovanie čo najvyššej kvality života i vo vyššom veku. Aktívna účasť starších ľudí na živote spoločnosti a podpora ich spoločenských kontaktov prispieva k zlepšovaniu ich psychického stavu a zvyšovaniu spoločenského vedomia.

Literatura

1. ČORNANIČOVÁ, R. Vzdělávání v třetím věku jako podpora kvality života. *Životné prostredie*. Bratislava: Ústav krajinnej ekológie SAV, 2000. roč. 34, č. 6. ISSN 0044-4863
2. MASLOW, A.: *Teorie lidské motivace* (pôvodne publikoval v *Psychologická recenze*, 1943, Vol. 50 # 4, pp. 370-396).
3. PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1990.
4. REICHRTOVÁ, E.: *Tretí vek a kvalita života*. In *Životné prostredie*, Bratislava: Ústav krajinnej ekológie SAV. roč. 34, č. 6. ISSN 0044-4863
5. WALTZ, M. Soc. Indicators Res.. Kvalita života a medicína. 1986. 71 – 93 In: Zigmund, V. *Medicínsky monitor* 1/2001 s. 5.

Lektoroval: **doc. PaedDr. Júlia Ivanovičová, PhD.**

Kontaktní adresa:

Mgr. Ján Širka, PhD.
Katedra techniky a informačných technológií,
PF UKF Dražovská 4,
949 01 Nitra, SR,
e-mail: jsirka@ukf.sk